

Mis on püsimeets?

Kirjeldame ja piiritleme lühidalt püsimeetsanduse peamisi tunnuseid. Selgitame, kuidas majandamise käigus säilitada metsa looduslik struktuur ning samal ajal saada metsast ka materjali ja tulu.

Ülevaade on pandud kirja sügisel 2025, mil menetluses on metsaseaduse muutmise eelnõu, millega on muuhulgas plaanis laiendada seni kehtinud püsimeetsanduse määratlust. Allolevaga selgitame, et see ei ole vajalik ning väljuks püsimeetsandusele kohastest piiridest.

Püsimeetsandus sobib kaitsealade piiranguvööndi metsade ja kogukonnametsade majandamiseks, aga loodussõbralik ja heaperemehelik metsaomanik kasutab seda ka tavalises majandusmetsas.

Püsimeetsa mõiste ja peamised eesmärgid:

- Püsimeetsa põhiline tunnus on see, et kunagi ei vahetata vana metsapõlve täielikult uue vastu välja ning puistu areneb nii, nagu ta selles metsatüübis looduslikult areneks. Kui raie eesmärgiks on metsa uuendamine, siis on tegemist uuendusraiega. Metsa majandamine mistahes uuendusraiega ei ole püsimeetsandus.
- Püsimeetsandus eeldab austust ja lugupidamist looduse vastu, ahnus sellega kokku ei sobi. Samas saab omanik metsast siiski tulu. „Ideaalsel juhul peaks majandatav püsimeets sarnanema sama paiga ürgmetsaga, ainult et puud selles ei varise, vaid inimene raiub nad ja kasutab ära“ (tsitaat raamatust „Minu mets ehk kuidas jääda rikkaks“, 1999). Kõiki jalal kuivanud ja murdunud puud metsast ära ei koristata.
- Püsimeetsas kasvab erineva vanusega ja erinevatest liikidest puud, mis sobivad antud kasvukohale. Seejuures võib peapuuliik/enamuspuuliik ajas muutuda, näiteks okaspuuenamusega mets asenduda lehtpuuenamusega metsaga ja vastupidi. Kui metsas soovitakse kasvatada võõrpuuliike, siis see ei ole püsimeetsandus.
- Püsimeets uueneb loodusliku uuendamise teel.

Tegevused püsimeetsas:

1. Metsalõikus on Eestis traditsiooniliselt sesoonne ehk talvine töö. Aastaringset metsalõikust püsimeetsas ei toimu.
2. Püsimeetsas ei toimu ka intensiivmetsandusega kaasaskäivaid töövõtteid nagu kraavitamine, vagude kündmine jne.
3. Püsimeetsa majandatakse valikraietega, üksikpuude ja väikehällude raiumisega. Eelkõige raiutakse välja puud, mis lähemate aastate jooksul nii või teisti loodusliku arengu tulemusel ära kuivaks. Raiutavaid puud võib metsaomanik raieks valida ka vastavalt oma vajadustele, kuid valik tuleb teha nii, et pärast raiet säiliks puistu terviklik ja loomulik ilme.

4. Metsakoosseisu kujundamise eesmärgiks on mitmeliigilisus ja -vanuselisus. Piltlikult öeldes – kuusikutest ei raiuta välja mände ja männikutest ei raiuta välja kuuski. Kõik laialehised puuliigid säilitatakse. Kõige vanemad puud, millel reeglina pole majanduslikus mõttes muud väärtust peale kütteväärtuse, jäetakse raietest puutumata.
5. Raiejärgude vahe on üldjuhul 15-20 aastat, kuid kui raiet tehakse väga väikeses mahus, siis võib samas kohas raieid teha ka sagedamini.
6. Metsa uuendamisega püsimeetsas ei tegeleta. Juhul kui looduslikult kasvama hakanud noori puid on erakordselt vähe, võib alale ka istutada või külvata kasvukohale sobivaid puuliike. Raietega soodustatakse isetekkinud looduslikku järelkasvu. Nii raie kui kokkuveoga säilitatakse puistu teist rinnet, alusmetsa ja looduslikku uuendust.
7. Väga oluline on jälgida metsamaterjali kokkuveo kvaliteeti. Ükskõik kui korralikult me ka metsa ei lõika, kui kokkuveoga lõhutakse maapinda ja kasvavate puude juuri, saab mets ikkagi tõsiselt kannatada. Nii metsalõikus kui kokkuvedu on seetõttu talvised ja külmunud pinnase tööd. Erandkorras on mõeldav raiet ja kokkuvedu korraldada ka kuival sügisel, mil tingimused võimaldavad töid teha sel moel, et metsamulda ja puude juuri ei kahjustata. Kui on soe talv ja sula maa, siis sellisel talvel lihtsalt raiet tegema ei minda. Teine võimalus on loobuda rasketehnika kasutamisest – lahendused selleks on olemas, osa neist ka ammuses kasutuses.
8. Kokkuveoteed rajatakse vastavalt reljeefile ebakorrapärastena, arvestades olemasolevaid häile ja hõredamaid kohti metsas. Mida kitsam kokkuveotee, seda parem.

Seadusandlus:

1. Praegu kehtivas metsaseaduses (vastu võetud 07.06.2006, praeguses redaktsioonis kehtiv alates 01.01.2025, avaldamismärkega RT I, 19.12.2014, 6) esitatud valikraie definitsioon koos kõigi tingimustega võimaldab metsa püsimeetsana majandada ning selles osas ei ole vaja teha õigusaktides mingeid muudatusi.
2. Noorte puhtpuistute püsimeetsaks kujundamisel saab kasutada harvendusraie võtteid. Alustada tuleb puistu liigilise mitmekesisuse suurendamisest, raiudes välja eelkõige peapuuliigi (enamuspuuliigi) puid ja säilitades kõiki teisi.
3. Vanuselist mitmekesisust saab tekitada ja soodustada keskealistes ja vanemates puistutes, kasutades looduslikult tekkinud häile, säilitades juba kasvama hakanud noori puid ja luues paremaid tingimusi uute noorte puude tärkamiseks. Valikraiega väikehailude raiumine võib rahulikult oodata puistu raievanuse saabumist. Raievanused on praegu nii madalad, et siis ongi selleks paras aeg.

Kontseptsiooni panid kokku Päästame Eesti Metsad, Eestimaa Looduse Fond, Püsimeetsaühistu, MTÜ Hoiame Loodust, Rainer Kuuba, Kaido Kama, Liina Remm, Anneli Palo ja Liis Kuresoo.